

૯૯૯૯૯૯૯૯

૨૬/૧૧

૨૬. નાનલ અંગ ગુણવત્તા, ગુણવત્તા

૯૯૯૯૯૯

૨૬. ગુણવત્તા ગુણવત્તા ગુણવત્તા, ગુણવત્તા

૨૬. ૧. ૧.

૨૬. ૧. ૧.

૨૬. ગુણવત્તા ગુણવત્તા ગુણવત્તા, ગુણવત્તા.

૨૬. ગુણવત્તા ગુણવત્તા ગુણવત્તા, ગુણવત્તા

૨૬. ૧. ૧.

૨૬. ગુણવત્તા ગુણવત્તા ગુણવત્તા, ગુણવત્તા

11/10/1917

Received on

સર્વેશ્વર સહાયક કલેક્ટરના પદે

K. S. S. S.

Deputy Collector,

Surat

તમારું પત્રાચારું મળ્યું

૨૫/૧૦/૧૭

૬

સર્વેશ્વર સહાયક કલેક્ટર

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા, અર્ચાદેવ દેવે આપેલ;
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા, (૧૦) અર્ચાદેવે આપેલ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૨૮૭૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ લગ્નવિધિ

વિષય ૮/૨.૧૦-૭

પ્રસ્તાવના

સમદાવાદ

ગ્રંથાલય

આધુનિક સમયમાં 'લઘુ વિધિ'ની જરૂર પડે છે. આજે આપણી જ્ઞાતિ તેમજ આપણો હિન્દુસમાજ કલ-
આનું સ્થાન થઈ પડ્યું છે. કૌટુંબિક ઉપદ્રવો સર્વનાં
મનને દુઃખી કરી રહ્યા છે. જીવનને નીરસ બનાવી રહ્યા
છે. પ્રમુખી જગતવાડીના જીવોને દુભાવી રહ્યા છે. એટલુંજ
નહિ પણ આપણી જ્ઞાતિમાં પોતાનાં ઘરના કલહ અને
કુટુંબને દર કરી શકતો નથી, તો આપણું કાપાજીક
ખંધારજી બગડેલું હોય તો સ્વતંત્રતા મેળવીને પણ ક્યાં
સુધી તેને ટકાવી શકવાનું છે? તો આવી ગંભીરતા વિષે
વિચાર કરીનેજ પોતાના બિચ્ચને ઉત્તર બનાવવા પ્રયાસ
કરવાનો છે. વિના વિચારે દરેક રૂઢિ નિયમો રહેવાથી
આપણી સમાજનું શ્રેય નથી.

જ્ઞાતિમાંથી કુરિવાજો અને રજાસી રીતોમાં નબત્તી કર-
વાને, તથા જાણ પ્રચાર કરવાને અમારા વિચારો અત્યંત સારા
સમક્ષ સાહિત્ય દ્વારાએ રજુ કરવા એ અમારી ભાવના છે.
જેથી કરી જેને તેમ મફત વાંચન પુરે પાડવા માટે
પ્રથમ શરૂમાં ચલન કરનાર તેજલાલના રહીશ મી. પુરુષોત્તમ
રાનજી વાઙ્મારીઆ ધન્યવાદને પાત્ર છે. જેઓ આ 'લઘુ
વિધિ'ના પુસ્તકને છપામણી ખર્ચ કરી આપણી જ્ઞાતિને

અર્પણ કર્યું છે તે માટે જ્ઞાતિના બંધુઓ જેના હસ્તક આ લઘુ ગ્રંથ આવે તેઓ પોતાની ફરજ સમજી તેઓ આવા સાહિત્યને કુલ નહિ તો કુલની પાંખડી આપી પોતાની ફરજ અદા કરે. એટલુંજ નહિ પણ આપણી જ્ઞાતિના અભણ બાઈઓમાં દરેકને વાંચી સંભળાવવા પોતાથી બનતું કરે.

નોંધ:—આ પુસ્તકનો ફેલાવો કરવા પોતાની ફરજ સમજી ‘સાહિત્ય ફંડ’માં પોતાની યથાશક્તિ અનુસાર મદદ કરવી એ દરેક બંધુઓની ફરજ છે. તેમજ આવા ‘સાહિત્ય ફંડ’ની યોજનાથી બીજા ઉત્તમ સારા વાંચનના પુસ્તકો જ્ઞાતિને આપી શકાય એવી અમારી ઉમેદ છે. તો દરેક જ્ઞાતિબંધુઓ આવા ‘સાહિત્ય’ને માન આપી પોતાની ફરજ અદા કરશે. તેમજ આ પુસ્તકનો આવક—બચકનો અર્થ મેળવી મિત્ર દ્વારાએ પ્રસિદ્ધ થશે. તેમજ તેની બીજી આવૃત્તિમાં પણ દિસાગ પ્રગટ થશે. અને જેમ બને તેમ બીજા આવા પુસ્તકો અમારા તરફથી સાહિત્ય ગ્રંથમાળા તરીકે પ્રગટ થશે.

પ્રકાશક—મેળવી મિત્ર.

શ્રી હરિ ઓ પરમાત્માને નમઃ

લગ્ન વિધી

વિવાહ વિચાર પ્રકરણ ૧ લું.

આધુનિક સમય માટે આપણી જ્ઞાતિમાં તેમજ આપણી હિંદુ સમાજમાં વિવાહ અને લગ્ન વિશે પ્રાચીન રિવાજ કરતાં ઉલટીજ રીતભાત જોવામાં આવે છે તે આપણે આરિકાઇથી તપાસ કરીએ તો જણાય આવશે સંસ્કાર, સંબંધ અને સ્નેહ એ ત્રણ આચાર, વિચાર અને હૃદય વિના નકામાં છે. કેમકે સંસ્કાર વિનાનાં સંબંધ કલેશ કરાવે છે, વિચાર વિનાના સંબંધ વિશામજી ઉપજાવે છે અને હૃદય વિનાના સ્નેહ હૃદયને પ્રભાસે છે.

આપણા હિંદુ સમાજમાં તેમજ આપણી જ્ઞાતિમાં જ્યારે પ્રથમ શરૂમાં 'વિવાહ' (વાગ્દાન) કરવાનો પ્રચલિત ચાલ છે તે સમયની પ્રાચીન રીતભાત જોતા આપ રહેજો સમજી શકશો કે 'વિવાહ' સમયે પણ ખાળલગ્ન કરવાની આજ્ઞા આપવામાં આવતી નથી. પરંતુ તેથી વિરુદ્ધ ચોખ્ખું દુગ્ધરે પહેંચ્યા પછીજ લગ્ન કરવાનું છે એ સાબીત થાય

છે. પરંતુ હાલમાં વિવાહ કેવા પ્રકારે થાય છે તે કોનેથી આજ્ઞાયું છે? તે આપ સારી રીતે જાણી શકો છો. પ્રાચીન સમયમાં ન્યારે વિવાહ કેવા પ્રકારે થતો તે આપણે જાણુ તું જ જોઈએ. આપણા શાસ્ત્રોની આજ્ઞા કેવી છે? તે સવાલ પ્રથમ આપણે જ જાણતાં જ નથી તેમજ આપણા પુરોહિતો (ગૌરનાપા) અગડમ જગડમ ગોટા વાળી આપણને સમજાવવાની કોશીષ કરતાં જ નથી. ક્યાંથી કરે? આવડતું હોય તોને? એ બધો પ્રતાપ કળી કાળનો છે. તેમાં આપણું પુરોહિતનો દોષ કાઢવો તે નકામો છે એમ ધારી પુરોહિતોને હવે સમજવું જોઈએ કે અત્યારનો જમાનો ભગ-તિનો છે હવે પોપાખાઈનું રાજ્ય ચાલે તેમ નથી બહુ આજ્ઞા ધણીજ અધોગતિ કરી, હવે જાગો! તોજ તમારું સાત અને યજમાનનું બહું છે.

પ્રથમ શરૂમાં જ મારેથી પુરોહિત માટે લખવું પડે છે. તેનું કારણ કે આપણી સમાજ માટે સુધારવાનો તેમજ ઉપદેશક તરીકેનો એમનો હક છે. તેઓ જો હક જાણતા નથી એટલેથી જ મારે મારા પુરોહિત વિશે લખતા જરાપણુ અગત્યનું ન જોઈએ. જો કે શુરૂ સામે શિવને બોલવાનો હક નથી. પરંતુ અમારેથી શાસ્ત્ર આજ્ઞા પ્રમાણે કલા દિના ચાલતું નથી. દોળવાળા ગુરોરિયા: શુરૂઆતમાં જે દોષ હોય તે કહેવા જોઈએ એ શુત્રાનુસાર સાચા શબ્દો પ્રથમ શરૂમાં પુરોહિ-

તોએ આ લગ્ન સંબંધમાં ઉંધું મારું છે. અને કહેવત પ્રમાણે વર્તણૂક ચલાવી છે. તે એજ કે “સાપ ગયા લીસોટા રહ્યા” એટલે અમારા બાપદાદા કરતાં અને એમ કરીએ, વાહ! ગોર બાપા! હવેના જમાનામાં એ પ્રમાણે ચાલે તેમ નથી. અને તમારા યજમાનો તરફ તમારી ફરજ બજાવો અને સત્યને રસ્તે ચલાવો તોજ તમારો માન મરતો રહેશે, ગોરબાપા! હવે તમારા યજમાનોને ત્યાં જ્યારે એમના પુત્ર યા પુત્રીના વિવાહ કરવા બાજુ ત્યારે નિચિના પ્લોટ તમારા યજમાનોને શીખવાડો અથવા તમે હાજર રહી નિચિના પ્લોટ બોલવા તેની સમજણ પાડવી જેથી કરી અમારો ઉદ્ધાર થાય સમજ્યા ગોરબાપા!

વરનો બાપ તથા કન્યાનો બાપ લગ્ન પહેલાં એક બીજા સાથે જે કરાર કરે છે તેનું નામવાગ્દાન કહેવામાં આવે છે. જ્યારે વાગ્દાન (વિવાહ) કન્યાને બાપ વરના બાપને હાથેર સોપારી આપતા કહે છે.

वाचा दत्ता मयाकन्या पुत्रार्थे प्रार्थितां त्वया ।

कन्यावलोकनविशौ निश्चिकृत्वा सुखीभवः ॥

અર્થ—તમારા દીકરા સારૂ તમે મારી કન્યા માગી તો, મહેં તને વચન આપ્યું; માટે કન્યાની પરિક્ષા કરવા વિષે તમારે સુખેથી તત્પર રહેવું. પ્રિય વાંચનાર! આપ

વિચાર કરો કે અધુના સમયમાં આપણે કેવી રીતના વિવાહ કરીએ છીએ તેનો ખ્યાલ આપજ કરી દ્યો? આ વિવાહ સંબંધી આપણા પુરોહિતો સમજાવે છે ખરા કે? હીક હવે આપણને સમજાવશેજ. બેઠીકર રહેજો.

પછી વરનો બાપ કન્યાના બાપને સોપારી હાથર આપી કહે છે કે

વાचा दत्ता त्वया कन्या पुत्रार्थे प्रार्थिता मया ॥

वरावरलोकनविधौ निश्चिकृत्वा सुखीभवः ॥

અર્થ—મારા હીકરા માટે મેં તારી કન્યા માંગી. તો તે વચન આપ્યું, માટે વરની પરીક્ષા કરવા વિશે તમારે સુખેથી તત્પર રહેવું.

પછી આપણામાં ધારો છે તેમ નાનીએંર, કંકુ ચોખા વગેરેથી સામસામા વેવાળ્યો કપાળમાં ઘાંટલા કરે છે ગીતો પણ ગવાય છે.

લગ્ન પ્રકરણ ૨ જી.

લગ્ન એટલે શું? લગ્ન ક્યારે કરવા? એ સંબંધી આપણા શાસ્ત્રો શું કહે છે અને અભ્યારના આપણા પુરોહિતો (ગેરબાપા) ચજમાનોની હામાં, હા ભણનારા લગ્ન કરે છે તે ચાલુ પ્રવૃત્તિ પ્રમાણે બાણીએ છીએ, પ્રિયવાચક અંધુઓ! આપણેજ વિચાર કરવાનો છે. કે આપણે વેદ-શાસ્ત્ર ભણવાનો એ દાવો કરીએ, તેમજ એક હિન્દુ

તરીકેજ જે આપણે હાલો ધરાવીએ તો જરૂર આપણે આપણા શાસ્ત્રમાં જણાવ્યા પ્રમાણેજ વર્તવું એજ આપણો ધર્મ (કર્મ) છે. પરંતુ વેદશાસ્ત્ર કે જેને માનવાને પોતે હાલો રાખે છે પણ તેની આજ્ઞાનો ભંગ કર્યો છે એ સાબીત થાય છે. જેથી લગ્ન સંગ્રામી જે દોષ પ્રાપ્ત થય તેના ભાગી તેઓજ છે એ સર્વને માન નાશ છે, તેઓ ઉપર મુજબ વેદાજ્ઞાનો ત્યાગ કરવા ઉપરાંત પુરાણોની આજ્ઞાઓ પણ માનતા નથી તેથી તેઓ પણ તત્સમગ્રી દોષને પાત્ર થાય છે. આપણાજ પુરાણોમાં શું કોઈ કંઈએ બાળલગ્ન કરવાની આજ્ઞા આપી છે? તથા પુખ્ત ઉમ્મરે લગ્ન કરવાનો નિષેધ ક્યાં કરવામાં આવ્યો છે? આ એજ પ્રશ્નો ઉતર આપણા પુરાણો તેમજ આપણા ધર્મગ્રંથો શે: ઉતર આપી શકશે? પુખ્ત ઉમ્મરે લગ્ન કરવા.

અષ્ટ વર્ષા મહેદ ગૌરી નવ વર્ષાચ રોહિણી ।

દશ વર્ષા મહેત્ કન્વા તત્ત કર્ધી રજસ્વલા ॥

અર્થ:—આઠ વર્ષની મૈત્રી, નવ વર્ષની રોહિણી, દશ વર્ષની કન્વા કહેવાય છે અને દશ વર્ષની ઉપરાંત ઉમરવાળી રજસ્વલા કહેવાય છે.

આ શ્લોકના આધારે બાળલગ્નના દુઃખદ ધારાએ હિંદુઓમાં પ્રવેશ કરી હિંદુઓને હલકી સ્થિતિએ લાવી

મુકપા છે એમાં કંઈ શક નથી, તેમાં ફેટલાએક અદુરદશિ અને અણુધનનો એથી પણ વિશેષ વિદ્વતા બતાવવાને ખાતર, અને બાળલગ્ન કરાવવાને માટે નિચેનો જોડી કહાડેલો પંક્તિ જોલી યજ્ઞમાનેને ત્રાસ ઉપજાવી અધોગતિના ખાટામાં ઘડેલો છે અને પોતાની યાત કણુલ કરાવી પ્રસન્ન થાય છે.

માતાર્ચવ પિતાર્ચવ જેષ્ઠાં ભ્રાતા તથૈવચ ।

ત્રયસ્તે નરકં યાન્તિ દૃષ્ટા કન્યાં રજસ્વલામ્ ॥

અર્થ:—રજસ્વલાને જોઈને માતાપિતા તથા ભાટાભાઈ નરકમાં પડે છે માટે રજસ્વલા થતાં પહેલાં તેનું લગ્ન કરી લેવું.

પ્રિયપાઠક! વિચાર કરો અગીયાર વર્ષની કન્યાને રજસ્વલા પ્રાપ્તિ થતી નથી. એ સ્વતઃ સિદ્ધ છે તદપિ સહજવારને માટે આ વાતને આપણે સાચી માની લઈએ. તોપણ આઠ વર્ષની અંદરની પુત્રીનું તો લગ્ન નજ થવું બેઠકે એ એ સ્પષ્ટ છે.

આઠ વર્ષની ઝોરી, નવ વર્ષની રોહીણી તેને પરણાવવાને પણ ઉપરના પંક્તિમાં આજ્ઞા નથી ફક્ત કન્યાને પરણ્યાવી દેવાને તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે અને તેની હદ દશ વર્ષની મુકરર કરી છે.

પ્રિયજીવુઓ! જરા આંખ ઉઘાડી વિચાર કરો કે ઝોરી

અથવા રોહીણીનું લગ્ન કરી આપવાને કયે ઠેકાણે આજ્ઞા કરી છે. કન્યા દશ વર્ષની છોડીને કહેવામાં આવે છે, શાસ્ત્ર પુરાણ અને વેદનાં હજારો વચનોનો ત્યાગ (ભંગ) કરી ઉપરના એકજ પ્લોકના આધારે ચાલવાનો આપ દાવો સમ્પત્તા હોય તો તેમાં પણ આપ પાછા પડ્યા છો. માટે બ્રહ્મત થાઓ! અને આ અનર્થકારી દુષ્ટ નિયમોનું નિકંદન કરો નહિ તો તે દુષ્ટ નિયમો તમારુંજ નિકંદન કરે છે અને કરશે.

અફસોસની વાત તો એજ છે કે આપણી જ્ઞાતિમાં આજે સુધ રાની પ્રવૃત્તિ જોષ્ઠભેર વ્યજાવી રહ્યા છે, છતાં અંધ તુમાખીઓ હોણુ જાણે તેનો શું સ્વાર્થ હોય કે જેથી કરીને બે ત્રણ ચાર વર્ષની બાળાને કેડમાં લઈને ફેરા ફેરે છે, અને જે બાળકોને હવ્વુ સ્તનપાન કરવાનુંજ ભાન છે તેવા બાળકોના હાન કરવામાં માવતરો શું લાવો લઈ રહ્યાં હશે. અરેરે! તે ગિચારા પરણવામાં શું સમજે? તેમનાં માબાપોજ પરણ્યાં ગણાશે.

ધિક્કાર છે! એવાં આંધળાં માતપિતાને કે જેઓ પોતાના અવપસંદગના મિત્રવા લાલવાને માટે બાળલગ્ન કરી પોતાનાં બહાણં અને નિર્દોષ બાળકોના કિમતી જીવનને જોખમમાં નાખી તેનું શુચ્ચતર નિર્ગોષ્ય બનાવી શુચતા સુધી અપયસનો વાવટો ઉઠાવી ફેરેછે. અજ્ઞાનદ્રાહ્તથી દેખાતાં સ્વાર્થ પુરતો માને છે સત્ય રીતે માનતા નથી.

વેદ શાસ્ત્ર પુરાણની, વાતો અમારે માન્ય છે;
કરવું નથી તકવત્ કદી, રૂઢીની ખંચાતાણ છે.
નાદાન બાળા કરે લઈ, નાદાન બાળકને દીએ;
મિથ્યા મુરખદા શાસ્ત્રની, વાતો કહે અમે પાળીએ.

પ્રિય વાંચક બંધુ ! આપણે લગ્ન સંજોની જાણવાને
બદલે બાળલગ્નનામા વિચારમાં ચડી ગયા તે ચોખ્ખું છે.
પરંતુ હજી પણ બાળલગ્ન વિશે મારે ઘણું જ લખવું રહ્યું
બાકી છે. પરંતુ આ નાનકડા પુસ્તકમાં “લગ્ન વિધિ” નો
ટુંકો હેવાલ જણાવા જતા પણ પુસ્તક વધી જવાની ખીકે
મારા વિચારો અટકી પડે છે. પરંતુ આ પુસ્તક જો
આપણી જ્ઞાતિમાં પ્રચલિત થશે અને તેની ખીજ આવૃત્તિ
સુધારાવધારા સાથે પ્રકટ થશે તે ઇશ્વરેઉચ્ચદા. અસ્તુ.

લગ્ન એટલે શું ? તે સવાલનો વિચાર કરીએ. વર
કન્યાના બ્યારે બ્યોતિષ આધારે મેળ એતી વખતે જો
બન્નેના એકજ ગણ (વિચાર આદિ સ્વભાવ) આવતો હોય
તો એકબીજા સાથે મેળ (વહેવારિક)માં સુખી સારા રહે
પણ જો એકનો દેવગણ અને બીજાનો મનુષ્યગણ આવતો
હોય તો તે બન્નેને મધ્યમ રીતે મેળ રહે અને એકનો
દેવગણ હોય બીજાનો રાક્ષસગણ હોય તો તે બન્નેમાં રોજ
કંકાસ થાય, અને એકનો રાક્ષસગણ હોય અને બીજાનો
મનુષ્યગણ હોય તો તેમાં અનર્થ થાય માટે મેળ આવતો

હોય તોજ એકબીજાનો સંબંધ કરવો, નહિ તો નજ કરવો. પરમપ્રિય બંધુઓ! આધુનિક સમય માટે આપણીજ નજરે શું જોઈ રહ્યા છીએ? આપણી જાતિમાં કેવી રીતે લગ્ન જોવાર છે? તે શું આપણી અજાણ્ય છે? અરે! હાલમાં તો “વાદેપાદ” એટલે અરસાસરસીમાં અધાધુંધી ચાલી રહી છે. તેના પછી આપણા પુરોહિત (ગોરબાપા) પણ ઠીક છે યાવા લીઓ! એ પ્રમાણે ચલાવે છે. ગોરબાપા એટલે બુદ્ધેવા એમનેજ મારી અદ્ય બુદ્ધિથી વિનંતી છે કે, ગોરબાપા! મારા લગ્નવા વિશે આપને ખોટું ન લગાડશો, મને માફ કરજો કારણ કે તમે લગ્ન સંબંધી યજ્ઞમાનોને પુરતી સમજણ આપતા નથી તેથીજ તમાને સાચા શબ્દોફળી કડવા લાગે તેવા (ચાળખા) રોષક શબ્દો કહેવા પડે છે. આજ તમારી યજ્ઞમાન પ્રત્યેની ચાળખી ફરજ છે તે બાતવવા કેમ થુકો? અરે! તમે તો કહેતી અનુસાર પ્રમાણે વતો છો કે “વર મરો, કન્યા મરો પણ ગોરનુ તરબાજુ બરો” માટે મારા ગોર બાપાઓ! ખોટું ન લગાડતાં સત્ય રસ્તો દોરવવા અમારા પર કૃપા કરે! એજ વિનંતી.

લગ્નમાં પીઠી. પ્રકરણ ૪ નું.

આપણા હિન્દુ સમાજમાં ‘લગ્નમાં પીઠી’ ચાળવાનો પ્રાચીન રિવાજ છે. તે કેટલો બધો અપયોગીનો છે તે

આપણે સુક્ષ્મદ્રષ્ટિએ વિચાર કરીએ હાલમાં પીઠી એટલે શું ? પીઠી બનાવ્યા છે કે નહિ ? આ પ્રશ્નનો જવાબ આપણા પ્રાચિન રૂપીઓ એ જાણાવેલું છે તે જાણવાની આપણને જરૂર છે. જેથી કરી પીઠીનું મહત્ત્વ સમજાય. લગ્નના ત્રણ કે પાંચ દિવસ અગાઉ વરકન્યાને પીઠી ચોળે છે, તેનું પ્રમાણ મનુષ્યમૂર્તિ તેમજ અંગીરાસમૂર્તિ તેમજ પારશરસમૂર્તિમાં પણ લગ્ન સંબંધી જાણવાનું મળી આવે છે. પરંતુ મનુ જગદાન સમૂર્તિમાં કહે છે કે તે પ્રમાણે આપણે કયાં માન આપીએ છીએ ? આપણે તો શ્રુતિ, સ્મૃતિ, શાસ્ત્રો વગેરેમાં જણાવ્યા પ્રમાણે હા, એટલાંજ માન્ય છે, પરંતુ તે પ્રમાણે વર્તવું નથી, વરકન્યાનું લગ્ન સમયે વય કેટલું હોવું જોઈએ તે આપણે જાણવાની દરકાર રાખી નથી એટલુંજ નહિ પણ તેના શું પરિણામો આવ્યા છે ? તેનો તો વિચાર કરો ! વરની ઉમ્મર જોણમાં જોઈ લગ્નારંભમાં અઢાર વર્ષની હોવી જોઈએ કન્યાની ઉમ્મર તેર વર્ષની હોવી જોઈએ. તે સમયે (લગ્નમાં) પીઠી ચોળવામાં આવે તો પીઠીમાં જે અવધો આવે છે. તેમાં મુખ્ય હવેલ, કંકુ અને ખીજા સુગંધીવાળા પદાર્થો વગેરે છે તે પીઠી સ્ત્રીઓને હાથે નિત્ય જે વાર પીઠીનું મર્દન કરાવે છે કે જેથી કરીને નુતન વરકન્યાના લગ્નમાં જે કામદેવનો સંબંધ કરાવી આપવામાં

આવે છે. જે બળ વીર્યનું બહુ હાંબા વળત સુધી ટકી રહે એટલાંજ માટે ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કરનારા વરકન્યાને પીડી ચાળવામાં આવે છે. તેમજ વરકન્યાને હાથે મીંદળ (મદનફળ) બાંધવામાં આવે છે. તેનો હેતુ શું ?

વરકન્યા હાથે મીંદળ

પ્રિયબંધુઓ ! પ્રાચીન સમયથી મહર્ષિઓની પદ્ધતિ જે વરકન્યા હાથે મીંદળ બાંધવાનો શુદ્ધત્વ શુભ સમાચેહો જણાય આવે છે તે આપણે બાળ્યવાની જરૂર છે. તે પ્રમાણે આપણે અંતઃકરણપુર્વક વિચાર કરીએ તો જરૂર આપણી સમાજ બાહોશ તેમજ શૈથિલ્યવાળી પ્રજા અને તેમાં નવાઈ નહિ. મીંદળમાં એવો શુભ રહેલો છે કે તે પારા (વીર્ય) ને પોતામાં રાખી શકે છે, ગાંધી લોકોને ત્યાં આપણે જ્યારે ‘પારા’ હાથે છીએ ત્યારે તે પારને રાખવા માટે મીંદળમાં રાખીને આપે છે. ‘પારાને શંકરનું વીર્ય કહેવામાં આવે છે તે વીર્ય બીજ કાઢ જઆએ ઠરે તેવું નથી અંમ તેને સહન કરવાને દેવી પાર્વતીજ સમર્થ છે અને ભગવાન શંકર તપગ્રાચરનારા હોય તથા દેવી પાર્વતી પણ યોગ-તપમાં પ્રવૃત્તિવાળા છે, તેથી અને મળી રજવીર્યનું રક્ષણ કરે છે. એવીજ રીતે વરકન્યાને હાથે મીંદળ બાંધતાં અત્રે પણ એજ સુચનો કરવામાં આવે છે. કે અત્યાર સુધી તમે પ્રજાચર્ય પાલક છો અને

હવે તમને ગૃહસ્થાશ્રમમાં દાખલ થવાનો અધિકાર મળે છે તો આ તુલન અધિકાર ગૃહસ્થાશ્રમમાં ઉન્નત થઈ તમારી કરજતું કરજ કેટલું કંઈ છે, તે બુલી જઈ રજવીર્યનો ગમે તેમ રીતે તમે તે વીર્યનો નાશ ન કરતાં મીઠા પેઠે પરસ્પર પ્રેમથી રક્ષણ કરજો. એજ વીર્ય તમારા જીવનનું સાચુ મુળ છે. એનાજ ઉપર મનુષ્યના મુખ દુઃખ અને મરવા જીવવાનો તેમજ ઉચ્ચનિચપણાનો મોટો આધાર છે. સ્ત્રી પુરૂષે વીર્ય રક્ષક બને તેમજ અથથીહતિ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાલન કરનારાં હોય તોજ મદનકૃણ (મીઠા) બાંધવાનો હેતુ મનાશે.

પોંખણ અને માંચર, પ્રકરણ ૪ થું.

લગ્નમાં જ્યારે વર માંચરે જાય ત્યારે સાસુ પોંખવા આવે એનું મહત્ત્વ શું ? આ સવાલ ઘણોજ મહત્ત્વનો છે. તેનો વિચાર કરતાં ગૃહસ્થાશ્રમી થવાને ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કરેવાને આપણી કરજ કેવી રીતની છે. તે જ્યારે સાસુ પોંખવા આવે છે તે બધું સાનમાં સમજાવે છે. પરંતુ આધુનિક સમયમાં પોંખનારી સાસું તેમજ પરજુનારો વર આ હેતુ સમજતા નથી અને ખરેખર નાટક કાવની માફક નાટક ભજવાય છે.

પરંતુ માંચરે જાય ત્યારે ઘોડે સહીને કન્દાના મઠથે (માંડવે) આવે છે ત્યારે સાસુ વરને પોંખવા સામી

આવે છે ત્યારે આપણા કુલ પુરોહિત (ગોર) સાથે રહે છે અને વરકન્યાના સધળા સગાવ્હાલાં તથા ઇતર લોકો પશુ ઘણા હોય છે તે સર્વની સમક્ષ આ ક્રિયા થાય છે. અને સર્વ કોઇ તે ગા ગુપ્ત ક્રિયા સમજી શકે માટે સ્ત્રીઓ પશુ મોટા રાગે ગીતો ગાય છે. “જુસર, મુશલ, રવેયો, સપુટ ને ત્રાકરે; સામુજી આવ્યા પોખવા, તાણુ વરતુ નાક” એ પ્રમાણે ગીતો ગવાય છે. અત્યારે તો આપણે ગીતમાં ફટાણા શીવાય શું સાંભળીએ છીએ ? જ્યારે આપણી જ્ઞાતિમાંથી આવા ફટાણા ગવાતા અટકશે એને પ્રાચીન મુજબ ગીતો ગવાશે ત્યારેજ ઉદાર થશે એટલે આપણી જ્ઞાતિના બાળકોને સાચા સંસ્કાર પડશે. જેથી કરી પોતાની ફરજ સમજતા થાય.

જુસર—એટલે ગાડીમાં બળદને ખાંધે જે જુસર મુકવામાં આવે છે તે વરને દેખાડી સામુજી સમજાવે છે કે સગ્ન કરવાની ત્હારી ઇચ્છા હોય તો આ સાતથી સમજી ઇચ્છાધિન થઇ તમો ઘોડે ચઢીને આવ્યા છો, પણ સંસારના વ્યવહારતું જુસરે તમારી ખાંધે પડશે જેથી જે ગાડામાં ધર્મ, અય, કામ અને મોક્ષનાં ગોળે ભરેલો છે તેને ખેંચતા સંકટો બળદો બેસી જાય છે એવા હેતુને જાણવામાં કિંમતી જીવનની કિંમતી ક્ષણોનાં લોભ આપશે પડે છે. તે ગુહસ્થાશ્રમની ગાડી ખેંચવાની શક્તિ હોય તો કન્યા વરવાને સુખપૂર્વક આ મંકપમાં દાખલ થાય.

પરંતુ કન્યાને વરવાની આશામાં હુએલો વર જ્યારે સાસુજના આવા ઉપદેશથી પાછો નજ હકયો, ત્યારે સાસુજ વધુ કસોટી કરવાને વિચાર સંપન્ન બીજી સુક્તિ સમજાવવા કરે છે. (બાળક બે વર્ષનો હોય તો શું સમજે ? રડવા માંડે બીજું શું.)

મુસળ—(સાંમેલું) દેખાડી સમજાવે છે કે હાંગરને ખાંડળીયામાં નાખી જેમ તેનાં ફાતરાં છોડાં કાઢી નાંખવામાં આવે છે તેમ આ ગૃહસ્થાશ્રમરૂપી ખાંડળીયામાં રાત્રી દિવસ ખંડાવાની શક્તિ હોય, સ્વતંત્રતાની સ્ત્રીડીપરથી પટકાક પડી સ્ત્રીરૂપ (મોહ) ની બેડીમાં બંધાઇ જાંદગીની કિમતી ઘડીની ઇચ્છા હોય અને છેવટ સુધી વહેવારમાં રહીને પ્રપંચ વિષયના કીડા બની મરવાની મરજી હોય તો મુસળથી આ મહામંડપમાં પ્રવેશ કરે.

તોપણ વરરાજા નિઠરપણેથી ચાન્ત રહી આવા ઇસારથી જરા પણ ગભરાયો નહિ. પરંતુ સાસુજને ઇસારેથી આપતા ઉપદેશોથી વરરાજા કન્યાની અભિપ્રાયને ગણકાર્યું નહિ. ત્યારે સમજી સાસુજને ત્રીજી સુક્તિનો પ્રારંભ કર્યો.

રહેયો—હવે મંથન કરવાનો વાંસનો બનાવેલો દેખાડી સુચના કરે છે કે જેમ દહીંને વલોવી તેમાંનું નખનીત માંખણ કાઢી લેવામાં આવે છે તેમ ગૃહસ્થાશ્રમની ભયંકર

ગેળીનાં પડયક પછી તમારી સ્વતંત્રતા ગૃહસ્થાશ્રમતા ધર્મ
(દરજા) રૂપ સ્વાધીની, વલોત્તારા જશે. આમ ધન એવું જીવન.
મુખથી સમેટાઈ જશે. એટલે સંસારની ત્રિવિધી તાપથી
નગા દગ્ધ થશે; આ બધું સહન કરવાની તમારામાં તાકત,
હોય તો અને તમારામાં અતુલબળ હોય તો મુખપુલક
મંડપમાં આવે.

અરે! પ્રાચર પર રહેલા પાણીની માફક વરસાદને
આપણે ઉપદેશ નકામો ગણે છે. એવું જાણી શાળી
સાચુદ્ય તો આગળ ચલાવ્યું.

સપુટ (એ કોંડીઆને સામ સામો સુતરના તોત
લાગા બાધે ન હોય છે) તે દેખાડી સાંસુજીએ વિશ્વો
હસાને સમજાવે છે કે એ મૃતિકાના (માટીના) એ કોંડીઆ
એક બીજાના હૃદયથી બેઠ્યા પછી છુટા નહિ પડવાને લીધે
ઉપર કાચા સુતરના બંધનથી બંધાયેલા છે. એવો
શુદ્ધ મનથી મક્કા પછી પ્રેમ બંધનથી ઉચ્ચગતી મંગલો
મનુષ્યના યગ તળે કચરાઈ જવાને પ્રસંગ આવે, તો પહેલું
બન્ને સાથેજ સડીશું; સાથેજ હાથ મુખ ભોગવીશું; જેમ
સાનસ પક્ષીના પવિત્ર બેઠલાની માફક સાથેજ મરીશું.
એવીજ રીતે સ્પુટના પોલાણમાં રહેલા પરીવ્રમની સામ્રાજ્ય
કણુ કરી એકતા સાધવાની શકિત હોય તો મુખથી
મંડપમાં પધારો.

પણ બહેરાની માફક વરસાબ અઠમ રહે છે. ત્યારે સાસુજી પાંચમી સુકિતથી શિખામણુ આપે છે.

ત્રાક—(રેડીઆમાં જે રૂ કાંતવાની ત્રાક હોય તે) દેખાડી જેમ રૂ ને કાંતી નાંખી તેનો સુદૃઢ તાર બનાવી દે છે તેમ આ ગૃહસ્થાશ્રમની દૃશ્ય રૂપી ત્રાક તમારા સ્થુલ શરીરને શુદ્ધ બનાવી દેશે અથવા ચિંતારૂપી ત્રાક-વતી તમારા શાન્ત સરીતામાં સ્નાન કરતાં શરીરને વીધી નાંખશે આ સઘળી ઉપાધી વેઠવાની તમારામાં શાન્ત સરી-તામાં સ્નાન કરતાં શરીરને વીધી નાંખશે આ સઘળી ઉપાધી વેઠવાની તમારામાં તાઠાત હોય તો ચાલ્યા આવો અને સુખેથી કન્યાને વરો.

સાસુએ આટઆટલી ઇચ્છારેથી શીખામણુ આપી તે બધી નજારી ગઈ એમ સાસુજીએ બજ બાણુ કંમકે:- સાસુજી સમજ્યા કે વરસાબ તો હરખમાં ને હરખમાં મંડપમાં પ્રવેશ કરવા તત્પર તૈયાર થાય છે, ત્યારે સાસુજી છેવટનો ઇચ્છારો કરે છે.

અનેક શીખામણો આપતાં છતાં કોઈપણ રીતે વર-રાત્રને પાછા ફરવાને પ્રજ્ઞાવ્યર્થ પાલન કરવા સમજાવી હેતા અને પ્રજ્ઞના ઉદ્ધારાર્થે સુચનાઓ કરે છે. કિન્તુ લગ્નમાંજ જેની પ્રીતિ છે એવા વરસાબ તેમાંની એકપણ શીખામણુ લક્ષમાં લેતા નથી. ત્યારે છેવટના ખેલમાં સાસુજી કહે છે

કે બધે તમારે ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કરવા તમારી ઉત્કંઠા પુરી કરો, પણ આ તમારે માનવ જન્મનું નાક ન સુમા-વતાં એમ કહી સામુદ્રીએ વરરાજાનું નાક તાણે છે. ત્યારે વરરાજા હરખાતા હરખાતા મંડપમાં પ્રવેશ કરે છે.

પ્રિય વાંચક ! આધુનિક સમયને માટે આપણે આપણી જ્ઞાતિમાં હાલ શું જોઈ રહ્યા છીએ ? તે આપ સારી રીતે જાણતાજ હશે. તેમજ સુરતથી પ્રકટ થતું પાશ્વિક પત્ર “મોચી મિત્ર” વાંચવાથી વર્તમાન સ્થિતિ જાણવામાં આવશે. માટે તમે જરૂર આજેજ આદક થઇ મોચી મિત્ર મંગાવો. તેમાં આપણી જ્ઞાતિના સુધારા તેમજ આજીવન સમાચાર આવે છે.

ગયા વરસમાં સુરતમાં સાત આઠ કન્યાઓના લગ્નસરા હોવાથી તેમાં આપણા પુરોહિતનો જથ્થો ઠીક થયો હતો. લગભગ ત્રેવીશ ગોરદેવ પધારેલા હતા તેમાં ઉપરની બીના જણાવી ગયો છું તેને માટે ગદડાવાલા ગોર જે ઉમીયાશ કર કરીને હતા તેઓ મારા ઉપર બીજા વાયલા હતા તેની સાથે એક સુવાન વીશ વર્ષને આશરે ગોરદેવ હતા તેઓએ કહ્યું કે તમે ક્યાંથી પાક્યા કે ગોરને પણ છોડતા નથી ? અને તમારેથી બીજું શું આરંભાય ? ગોરનીજ નીંદા ? આવી રીતે બીજા ગોરદેવ એક બીજાને ટેકા આપી ચાલતા થયાં.

પ્રિય વાંચક—આધુનીક સમયમાં આપણા ગૌરહેવોનો સંતોષકારક જવાબ નહીં મળતા ઉલટા અર્થનો અનર્થ કરી મોઢેથી ગમે તેમ બોલી પોતાનો બચાવ કરી લે છે. અરેરે ! અફસોસ ! આપણા માન્યવર આચાર્ય પદે પુત્ર્યમાન પુરોહિત થઇ ઉલટો જવાબ સાંભળી મારા હીલને કેટલો ખેંચા આઘાત થયો હશે કારણ કે મને ગૌરહેવના બોલ બાણની માફક મારા હૃદયમાં પેસી ગયા, અફસોસ ! એમાં ગૌરહેવના વાંક નથી પણ આધુનીક જમાનો એવો છે. અહાહા ! કળીયુગ ! કળીયુગ ! ! તે તારી અજબ લીલા પ્રસારી છે તેમાં પ્રથમ મોટા મોટાઓનેજ તારી લીલામાં ફસાવી દીધા છે, પછી બીજાને શા ભાર ! હે પરમાત્મા ! હવે હક થઇ છે. આ કળીયુગ નહીં પણ કરુણ ! કરુણ અને જો એ પ્રમાણેનો જમાનો છે. માટે ને પ્રભુ ! જ્યાં સુધી તારી કૃપા થશે નહિ ત્યાં સુધી બધું ફાગડ છે માટે હયાં હર ! પ્રભુ દયા કર ! !

વાંચક—ગુણ મુદાના સવાલો પડતા મુદી ગૌરહેવના વિચારો પર ચઢી ગયો હવે ગુણ સવાલો પર આવીએ.

વરમાળા એટલે શું ?—આ સવાલનો વિચાર અલાલીએ-વરમાળા કાચા સુતરની બનાવવામાં આવે છે અને ગરીબ તવંજરને. પણ કાચા સુતરની વરમાળા બનાવી પહે-રવે છે. આ જગ્યાએ કોઇ ગૃહસ્થ હોય અને રેશમની

વરમાળ બનાવી પહિરાવે તો ચાલે કે કેમ ? અથવા મુદતમાં વરમાળા ન રાખીએ તો કેમ ?

ઉપર સુઝબના સવાલો તેના જવાબ બાબુવાની હરેક વ્યક્તિને જરૂર છે. વરમાળા વિના હિંદુ લગ્ન થઇ શકેજ નહિ કેમકે લગ્ન પ્રેમના પવિત્ર માર્ગમાં ભિન્ન ભિન્ન વિચારના અને ભિન્ન ભિન્ન કુળનાં વરકન્યાને એકત્ર કરવાને વરમાળાની અવશ્ય જરૂર છે.

વરમાળા મંડપની આંદર વરકન્યાને ઉભયના કંઠમાં પહિરાવાય છે. અને એ જુદા શરીરોનું એકય કરાય છે. જેમ દ્રપ્તાંત તરીકે મોની લોડો મોનાના એ જુદા જુદા કટકોને રેવણ કરની વખતે બન્નેને યોગ્ય રીતે તારથી મજબુત બાંધી એક બીજા સાથે ગોઠવી રાવની મુઠી ઝારી લે છે તેથી તે બાગો કદી પળ છુટા પડી શકતા નથી તેવીજ રીતે વરકન્યાને એ જુદા જુદા શરીરોને મંડપની આંદર એકત્ર કરી તેમના ઉપર વરમાળારૂપ તાર બાંધી કિચારૂપ રાવની મુઠી શાસ્ત્રીય પદ્ધતિથી ઝારી લેવામાં આવે છે જે જીવન સુધી છુટા પડી શકતા નથી, જ્યારે એ ઝારણુ અત્યંત મજબુત થતું હતું ત્યારે મૃત્યુ સમયે પણ પતિ પ્રિયા સાથેજ ભસ્મભૂત થતાં તેથી વરમાળા વિના હિંદુ લગ્ન થાયજ નહિ.

વાંચક-આધુનિક સમયમાં આ વિષે આપણે શું જોઇ

રહ્યા છીએ. લગ્ન થયા પછી બન્ને માણસમાં આપસ આપ-
સમાં અથવા કોઈ બોલને ખાતર તકસાર થવાથી તુરત
ફારગતી આપે છે. આવા દાખલા આપણી કોમમાં બહુજ
બની રહ્યા છે એટલાંક થોડી ઘણી અધોગતી કહેવાય !

બીજે સવાલ એ કે સુતરની બદલે રેશમની વરમાળા
ચાલે કે નહીં તેનો નિર્ણય કરીએ. સુતર પવિત્ર છે અને
રેશમ અપવિત્ર છે તેથી લગ્ન જેવા પવિત્ર કામમાં સુતર
જેવા પવિત્રની જરૂર છે કારણ કે રેશમની દોરી તો ફાંસો
ખાવામાં કોઠને ફાંસી દેવામાં કામ આવે છે અને તેમાં
અળકાટ સુંવાળપણું અને શોભા છે, તેમજ સખ્તાઈ પણ
છે તેનેથી નિર્દયપણું અને સ્વતાંત્ર બંધનરૂપ છે તેથી લગ્ન
જેવા પવિત્ર સંસ્કારોમાં તેનો ઉપયોગ કરી શકાય નહીં
એટલેથીજ અમારેના મહાન રૂઢિચાએ પવિત્ર સુતરની
વરમાળા રાખેલ છે.

કન્યાદાન, પ્રકરણ ૫ મું.

કન્યાદાન એટલે શું ?—ઉપરની ક્રિયા થયા બાદ
કન્યાના માવતર દાન તરીકે વરને એ કન્યા સોંપણી સર્વ
સમક્ષ થાય છે. તેના વિશે આપણને ખરી બીના બહુવાની
જરૂર છે. તે માટે અત્યારે તો કેવળજ અંધાધુધી ચાલે છે.

કન્યાદાનના સંકલ્પમાં જે હેતુ સમાયેલો છે તે વર-
કન્યા અને તેમના માતાપીતા કે મંડપમાં બેસનારાઓ સારી

રીતે સમજતા હોય તો આપણી જ્ઞાતિમાં અપુર્વ સુખ-
વાટિકા અને એમાં જરા પણ શક નથી. પરંતુ આધુનિક
સમયમાં ઘણે ખરે ઠેકાણે ઉલટું એટલે કાઠીયાવાડ તરફ
એનો અર્થ કન્યાદાન નહિ પણ કન્યાવિક્રય કરી રહ્યા છે.
તેનો અર્થ સ્પષ્ટ થશે. કન્યાવિક્રયનો કાળો ડાઘ કાઠીયાવાડ
જેવી નિરભુમીનેજ લાગેલો છે. પણ આપણા પુરોહિતો
સંકટપ ભણનારા કન્યાદાનનો સંકટપ જ્યાં કન્યાનું
દાન થતું હોય ત્યાં તો તે યોગ્ય કહેવાય પરંતુ
જે ઠેકાણે કન્યાનું વેચાણ થતું હોય-સાદું થતું
હોય ત્યાં એવા દાનના સંકટપ કરવા એ પુરોહિતને હાજરું
નથી અને તેમજ પોતે પાપીના ભાગીદાર બનવા કરતા
અને તેમજ યજ્ઞમાનોને પાપી બનાવવા 'એ શરમભરેલું'
છે. આ યુનાહનો જવાબ દેવા બારી થઈ પડશે. એને
માટે મારે પુરોહિતને નમ્ર વિનંતીથી જણાવવુંજ પડશે.
કન્યાદાન જેવા પ્રસંગમાં જે ઠેકાણે કન્યાના પૈત્રા લેવાના
હોય તે ઠેકાણે પુરોહિતને નિડર બની-નિર્વોબી બની
યજ્ઞમાનના અને પોતાના શુભને ખાતર નીચે સુજળ પોલક
બોલવા અને તેનો અર્થ બધા ભાગ્યોને સમજાવવો જોઈએ
તેથી કરીને કન્યાવિક્રય થતો અટકે.

અપેત્યાદિ શુભ પુણ્યતિથો અસ્યાં મમતન્યા યાઃ અનેને
વરંજ અર્ધમ પ્રજયાં ઉમયો વંશસ્યાર્થ તથા મમઃ સમસ્ત

પિંણાં નિરતિતાય કલશ નગકાટિલોક વાપત્યાદિ શ્રુતિ
સ્મૃતિ પુરાણાદિ કન્યાવિક્રય ફલવાપ્ત્યે અનેને વરેણ અઘ્યાં
કન્યાયા મૃત્યા દયિષ્યમાણ સંતત્યાં દશ પૂર્વાન દશા પરાન
માઘ્યંક વિંશતિ પુરુષાન રાગવાદિ મહાનકેં નિયોકહુ કામઃ
આમુર વિવાહ વિધિના શ્રી લક્ષ્મી પ્રાપ્તે વા “ કન્યાં નિ-
દાન ” મહંકરિષ્યે ?

શ્લોકનો અર્થ આજની શુભતિથીમાં આ મારી કન્યા
ને આ વરની સાથે અધર્મ અને અપ્રજ્ઞ માટે જાને
વંશના હાન-નાશને માટે અને મારા સમસ્ત પિતૃઓને
કલેશ નષ્ટકારિની પ્રાપ્તિને માટે શ્રુતિ સ્મૃતિ પુરાણમાં
કહેલા કન્યાવિક્રયના ફલને માટે આ વસ્તી આ કન્યામાં
હિતપત્ર થનારી પ્રજાવટે દશ પોતાના પછીના અને અને
એમ એકવીશ પછીના પુરુષોને ધૈર્ય નામના નકમાં નાંખી
વાળી કન્યાવાલો હું આમુર વિવાહવિધિ વડે લક્ષ્મી પ્રાપ્ત
માટે કન્યા વિક્રય કરું છું.

આ પ્રમાણે આપણા પુરોહિતને બે ઠેકાણે કન્યાના
પૈત્રા લેવાના હોય ત્યાં એજ પ્રમાણે શ્લોક બોલવો જોઈએ.
એટલે અધર્મ કામ કરતા અટકે એમાં શંક નથી.

રામાયણમાં કન્યા વિક્રય વિધે મોરારી વૈશ્યામાં આપેલ
છે. તેના દુકા હેવાલ જણાવું છું. અચારેશર્મચંદ્ર વનમાં

પંચવટીમાં રહ્યાં હતાં. ત્યારે 'બ્રહ્મચારી' લક્ષ્મણુ નિત્ય પ્રતિ ફળકૃત લાવી શ્રીરામ સ્તીતની ચાક્ષુ સેવામાં મુકતા હતા. લક્ષ્મણુ જ્યારે જ્યારે ફળ લેવાનું વનમાં જતાં, ત્યારે હરરોજ રામચંદ્રુ દક્ષિણ દીશા તરફ જવા માટે લક્ષ્મણુને મના કરતાં, નિત્ય આ પ્રમાણે શ્રીરામચંદ્રુનું મોઢપું ચતું ત્યારે વીર લક્ષ્મણુનું ચંકા ઉત્પન્ન થઈ, મનનાં ને મનમાં વિચારવા લાગ્યાં કે મ્હને હરરોજ બગવાન રામચંદ્રુ દક્ષિણ દીશા તરફ જવા શા માટે ના પાડતા હશે. તેનો લેહ કું હશે તે કાંઈ સમજવામાં આવતું નથી, એમ વિચારી લક્ષ્મણુ દક્ષિણ દીશા તરફ જવું એવું નક્કી કરીને તરફ પ્રયાણ કર્યું એક બે માર્ગ જતાં દક્ષિણારણ્યનો સમાગ પ્રદેશ તેમ લક્ષ્મણુ બહુજ પ્રસન્ન થઈ ગયા. અતઃ જાતની વનસ્પતિ ખીલી રહી છે. અનેક સુરમ્મ પક્ષીઓ મધુર નાદ કરી રહ્યા છે. તેમજ વૃક્ષો ફળથી ઝૂકી રહ્યાં છે. પરિપક્વ થયેલા ફળો જમીન પર પડી દગલો થઈ રહ્યાં તેથી, આ સ્થેય વન અને સુંદર પવન તેમજ નિરમળ જળના ઝરણા બેઠું લક્ષ્મણુને ઘણેજ આનંદ થયો.

તેવી રીતે દક્ષિણારણ્ય નિહાળી રહેલાં છે. એવામાં કોતક બેવામાં આવ્યું. જેમ વૃક્ષ પર ફળાદિ લેવા વિચાર કર્યો એટલે પક્ષીઓના ટોળા લક્ષ્મણુ ઉપર ચોટી પડ્યા

તે બચ ટાળવા માટે ભાયામાંથી બાબુ કાઢ્યું એટલે પક્ષીઓ
અદ્રશ્ય થઈ ગયાં.

જ્યાં બીજી બાબુ નજર ફેંકતાં જોવે છે એટલે એક
જટ દીકો. તેમાંથી ધોધમાર પાણીનો ઝરો વહેતા જોયા
તાં જાત જુવે છે પણ સડમાં પાણીનો છાંટો પણ જોવામાં
આવ્યો નહિ. ત્યાં વિસ્મય થતાં બીજી બાબુ નજર કરે છે.

એક મહાત્મા સાધુ વેશમાં છતાં ચીપીલા વતી પોતાના
શરીરમાંથી માંસના લોચા તોડી તોડીને આંગળા રહેલી
ધુળીમાં શેકી જટ જટ મુખમાં મુકીને ચાવી જતા હતા.
આ જોઈને લક્ષ્મણજીને અત્યંત શોક થયો. અરેરે! આવો
પાપી મનુષ્ય કે જે પોતાનાજ શરીરના માંસને ખાય, આવું
તો કોઈ જગ્યાએ જોયું પણ નહિ. મનુષ્ય છતાં શું પણ
પશુમાં પણ મારા જોવામાં આવેલ નથી. હે પ્રભુ! આ
માંસભક્ષી મહાત્માને આ પવિત્ર પૃથ્વી પર તું કેમ રહેવા
દે છે, અરે આ હુણ્ડું મુખ જોવાથી પણ પાપ થાય છે.
ચિત્તાર છે એના જોગને, અને ફિટકાર છે એના ધર્મને.
અરેરે! આ પાપીનું મુખ જોઈ હું પણ દોષભાગી થયો
હું એમ શોક કરતાં લક્ષ્મણજી શ્રી રવુનાથ પાસે આવી
પહોંચ્યા અને જે કોતક વિગેરે જોયું તે સંશય દૂર કરવા
માટે શ્રી લક્ષ્મણજીએ રવુનાથ પ્રત્યે પ્રાર્થના કરી અને
તેનો ખુલાસો માંગ્યો.

એમ શોક કરતાં લક્ષ્મણુજી રવુનાથ પાસે આવી પહોંચ્યા અને કૌતુક વિગેરે જોયું; તે અથથી પ્રતિ મુખીની વાત દીન વદનથી આસાલાંગ માટે ક્ષમા ચાહી જે કૌતુક સંબંધી ખુલાસો માંગ્યો.

શ્રીરામે કહ્યું—લક્ષ્મણ ! એટલાજ માટે મેં તમને દક્ષિણ ગમનાર્ય મના કરી હતી. અસ્તુ.

લક્ષ્મણ ! જે તમેએ વૃક્ષો પરથી કળાદિ લેવા વિચાર કરેલ અને તમેને પક્ષીઓના ટોળા બાજુ પડેલાં ત્યારે તમેએ ભાયામાંથી બાજુ કાઢ્યું એટલે પક્ષીઓ અદ્રશ્ય થઈ ગયા તે સાંભળો. કલિયુગમાં જે કોઈ મહાગૃહસ્થ તીર્થ (વૃક્ષ) ના ફળ માટે ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષના ફળો લેવા માટે તીર્થાટણ કરવા નીકળી પડે છે. જ્યારે તીર્થ પહોંચે છે ત્યારે દાન વખતે હજારો ભીખારીઓ ચોમેરથી તેને ઘાંટી પડે છે, જ્યારે દાન કરનાં ના મોંઢામાંથી નકાર ભણે તો પશુ ખસતા નથી. એટલે દાન દેનારને ક્રોધ ચડે છે. એટલે ભીખારીઓ ત્યાંથી ખસે છે એ પ્રમાણે કલિયુગમાં થયો.

લક્ષ્મણ ! તમે જે ચરૂની વાત કરી કે ચરુમાંથી પાણીની ધારા ધોધમાર ચાલી રહી હતી; પણ ચરૂમાં જોળા જતાં પાણી હતું નહિ તે સાંભળો. કળીયુગમાં જે બ્રાહ્મણો કથા કરે છે અને તેની પાસે એક ચરૂ ઉપેક્ષ વાળી પોતે ઓળંગા વડી ચરૂ વગાડતા બાથ, અને મોંઢામાંથી

અમૃતરૂપી વાણીને પ્રવાહ જે કથા તે સર્વ શ્રોતાઓને હૃદય હરમચાવી દે છે. પણ તેમાં પ્રાણજીવો તો લેવાનીજ શુભ રહે છે. તેમાં અનુભવ (જલ) હોતો નથી.

લક્ષ્મણ! એ પ્રિય લક્ષ્મણ તમે જે સાધુ વેશમાં યોગી વેશમાં કે પુજનીય વેશમાં કે જે મહાત્માને જોયા છે. તે કળીકુળમાં પિતા થયે; અને પોતાના વૌર્વશીજ ઉત્પન્ન થનારી પ્રજા પોતાના શરીરરૂપ પોતાની પુત્રીને વેચી તેના ઘન ઉપરજ શુચ્છતા ચલાવશે. લક્ષ્મણ એવા કન્યા વેચનારા તેઓના ધર્મ, કર્મ, સાધન, સર્વે નકામા થશે અને તેઓ પાપના ભાગીદાર બની પુત્રીને ભારરૂપ થઈ પરશે. એટલુંજ નહિ પરંતુ તેવાઓ દાર નર્કમાં વસનારા થશે. કારણ કે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તે સાંભળો:-

વ્યથાઃ શ્રેષ્ઠઃ મનુષ્યાણાં કન્યાવિક્રય કારિણામ્ ।
તે નિર્દયઃ પરંથેવ પૃત્રાદિષુ દયા પગ ॥

અર્થ:- કન્યા વેચનાર કરતાં પારથી હજાર ઘણો શ્રેષ્ઠ છે. કારણ તે બીજા પ્રાણીઓ પ્રત્યે નિર્દયતા વાપરે છે જ્યારે કન્યા વેચનાર પોતાની પુત્રીને નિર્દયપણે વેચીને રીબાવી રીબાવીને મારે છે.

પ્રિય વાંચનાર-ઉપરના વાક્ય પર કન્યા વિક્રયના અધાર પાપ અટકાવવા તારાથી બનતું કરશે, તારી કરજ તું પોતેજ પાળશે અને બીજાને સમજાવશે, આધુનિક

સમયમાં સુધારાના આગેવાનો સેંકડો નિરાધાર પશુ તરફ દયા ધરાવે છે. પશુઓને કસાર્જના હાથથી છોડાયે છે, તેમજ યહસ્થો તરફથી સઘાવતો કે ધર્માદાની સંસ્થાઓને નભાવે છે. ત્યારે શું કન્યાવિકય જેવા કસાર્જને આપણી માનિ (કાડીયાવાડ તરફ) માંથી હાંકી કહાડવાનો મોટો ઉઠાવી ચાલ્યા કરીને સર્વ સ્વાર્થને બોગ આપી ભવાર્થ વ કુધારાના કંટકપૂર્ણ મેદાનમાં સત્યાયહના યુદ્ધમાં કુટ્ટી પડવું એ તમરો ધમ (ફાજ) છે કે નહિ.

ત્રિપ વાંચનાર આ-મળંધુ ! જે એમ કરવામાં બોગ આઠાકાન કરવામાં આવશે તો તેનું પરિણામ માફ આપ્યું છે અને હળુ તેથી કનિષ્ઠજ આવશે, અને હળુ સાંભળ ! શાસ્ત્રમાં કન્યાવિકય માટે શું કહ્યું છે. તે ચાર મંદોકમાં બતાવી લેજો.

મદયં મક્ષતિ માતા પિતા, મમ્તક મેવચ,
 વાંધવાઃ પાણો પાદચ, રુધિરં ન્વિતરે જના. ૧
 માનુર્વદતિ ચાણ્દાલિ, ત્વમ મક્ષ્યમ્ય મક્ષિણી,
 શ્વ કપોલ સ્થિતં વારિ, કિં સિચમિ પદે પદે. ૨
 પર વૃતિ હરોયશ્વ, કન્યા ગોવેદ વિક્રમી,
 માર્ગેનાનેન યાતાશ્રેત્, તદધ્વાનં પુનામ્હયમ્. ૩
 અલ્પેનાપિઠિ શુલ્કેન, પિતા કન્યાં દદાતિયઃ
 ગૌર્વં બ્રહ્મ વર્ષાણી પુરીપં મૃત્રમ શ્રુતે. ૪

અર્થ:-એ કન્યાનું દ્રવ્ય છે છે તે માતા કન્યાનું રાજ્યનું ખાય છે, ભાઈઓ તેના હાથ પર ખાય છે, અને એવા સગનમાં જે જન્મવા જાય છે તે કન્યાનું રાધર પીચ છે ! (૧)

ભાતુ નામનો આજ્ઞાલુ કહે છે કે અભક્ષા ભક્ષ કરનારી છે ચાંડાલી તું આ કુતરાની જોપરીમાં પાણી લઈ રસ્તે છટકાવ કરતી જાય છે તેનું કારણ શું છે ? (ચાંડાલી પ્રતિહત્તર આપે છે) (૨)

તા. ક:-પ્રભુ ! પ્રભુ ! આ અધાર કૃત્યને અર્થ કરવાને આજ્ઞાથી એવા સ્વચ્છને સદબુદ્ધિ આપ કે જેથી દહ પ્રતિજ્ઞા લઈ કન્યાદાન દઈ શકે ? જાપ ખરો તો અધુન થઈ શકે તેમ છે.

પારદી આશુવિક્રમે તોડનાર, ગાય, અને વેદને વેચનાર એવા પુરુષો આ રસ્તે થઈને ગયા હોય તેને આ મરેલા કુતરાની જોપરીમાં પાણી લઈ છટકાવ કરી દૂં પવિત્ર કરે છું. (૩)

કન્યાને જાપ કન્યા આપવા બદલ થોડા પણ પૈસો લેતો તે ઘનં વર્ષ સુધી રૌરવ નામનું ભયંકર નકે ભોગવે છે અને ત્યાં રહ્યો રહ્યો મૃક, મૂત્ર ભક્ષણ કરે છે.

મંગળદેરા પ્રકરણ ૬ હું.

પ્રિય વાંચનાર! બાળસૂત્ર અને કન્યાવિકલ વિશેના શું શું ફગ મળે છે તે અમે અમારા તરફથી પ્રકટ થતાં પાશ્વિક પત્ર “ મોચીમિત્ર ” વાંચવા આપને જણાવ્યું છે. તે પાશ્વિક પત્ર એક આપણી જ્ઞાતિનું અગ્ર સ્થાન લેવાવતું ચાહું વર્તમાનનો ચીતાર દર્શાવનારું છે એટલુંજ નહિ પણ ભવિષ્યની પ્રજાને આદર્શ બનાવનારું છે તે આપ જરૂર તેના એક વર્ષના બે રૂપિયા ભરી આદર આપ એ તમારા લાભનુંજ છે.

મંગળદેરા એટલે શું ?—આ સવાલ-બંધો મહત્વનો હોવો જોઈએ. કેમકે મંગળમય શુભ દિવસે વર-વધુને મંગળદેરા દેશવવામાં આવે છે. તે આપને વિદિત છે. માતા પિતા પુરોહિત અને અનેક મુખ્ય સ્ત્રી પુરુષો સમક્ષ વર-શબ્દને આગળ ચલાવી છેડે ગાંઠી તેની પાછળ વર-વધુને દેશ દેશવવામાં આવે છે. ત્યારે લાલહોમ વખતે વરકન્યાને શું કહે છે ?

॥ મમત્રતે નૈ હૃદયં દદામિ ॥

અર્થ:—તારું દીલ તે મારું દીલ અને મારું દીલ તે તારું દીલ થાઓ.

॥ મમચિત્ત મનુચિત્તૃતે યસ્તુ ॥

અર્થ:—મારી ચાલ અલગગમાં તારું દીલ થાઓ,

મારા મન સાથે તારૂં મૂન થાઓ, અને મારા વચનને
એક દિલથી સંભાળ.

॥ इमामग्नि स्त्रायतामिति ॥

અર્થ:—હે અગ્નિદેવ! તમે આ મારી સ્ત્રીની રક્ષા
કરજો.

એટલે આજ સુધીમાં તારાથી જે કાંઈ પાપ થયું
હશે, કામતી સાથે બોલવાથી, ફસવાથી, હાથથી, પગથી,
અથવા શિયળવૃતથી તે સંબંધીનું સર્વ આ અગ્નિમાં
પૂર્ણાદુતિ કરવાથી હું સમાવી દઉં છું. (મારી કરૂં છું.)

આવી રીતનો દેખાવ સમક્ષ થાય છે. એના સેદ
બલ્યવાની જરૂર છે. વરની-પાછળ વધુ-કન્યા દોરાય છે.
જેના સિદ્ધ થાય છે: કે વર-પતિને પગલે, વધુ-પ્રિયાએ
ચાલવું જોઈએ, અથવા એનું સુચન એજ થાય છે કે
પતિની આજ્ઞામાં રહેવું, મુખ-દુઃખમાં સાથે સંચરવું અને
પતિની છાંંચાડપ બની જવું; તેમ વર-વધુની પ્રેમનાં
ગાંડ ફેરા ફરતી વખતે હળવે કે ઉતાવળે કરતાં કઠીપણ
છુટવી ન જોઈએ.

પ્રિયવાંચક બંધુઓ! મંગળ ફેરાનો હેતુ સમજવામાં
આવ્યો હશે. તેમજ આપણા ઇતિહાસ તપાસો, જે શ્રી
રામચંદ્ર સાથે જનકી, મહારાજા હરિચંદ્ર સાથે તારાદે,
નજારાજ સાથે દમયંતીએ લગ્નમાં ફેરા ફેરતાં તે સાચા

ડરી બતાવ્યા છે. એ જાણના વર કન્યાને નમજવાની
મરુર છે. અને એ પ્રમાણે સમજશે ત્યારેજ અમલમાં
મુકવા વિચાર થશે અને જ્યારે અમલમાં મુકાશે ત્યારેજ
આપણે ઉન્નતિના માર્ગ પર ચઢી શકીશું. અરુ.

પ્રિયવાંચક! એક સમયે એક લગ્નમાં ગયો ત્યા
નને મંગળ ફેરા વિધિનો ચિત્તાર મારી નજરે હેજી પળ
નડો થયા કરે છે. જેથી કરી અત્રે તેનો ટુંક હેવાલ
વચકો સમજા મુકવો એમ ધારીનેજ લખવું પડે છે.
મુરંત છલકામાં સોનવાડી કરી ગામ છે, ન્યાં લગ્નમાં ગર્ભ
ચડવાથી કન્યાની ઉમર આશરે અઢીથી ત્રણ વર્ષની હશે.
અને તેનો સંબંધ તેણે એક જુહસ્થને ત્યાં કર્યો હતો.
લગ્ન પ્રસંગે બહારગામના આપણી જાતિના અમીર
ઉનગવો અને નામિયા જુહસ્થો આવ્યા હતા,
વત્તત પંચમીની રાત્રીએ તાડાસાત વાગે વર
કન્યાને લગ્ન મંડપમાં પધારવામાં આવ્યા
બાદ આપણા પુરોહિતે શું અગડમે બગડમ ગોટાં વાળ્યા
તે વખતે મારી બાબુમાં એક પ્રખ્યાત મુધારક ટસી રહ્યા
હતા તેમણે આ બધું શુપચુપ બેસી બેઠાં ક્યું હતું. વર
કન્યાના મામા વગેરે થોડીથોડી વારે 'બોરબાપા! તારીદ
કડા, મહારાજ ઉતાવળ કરો, ન્યાત જમવાની ખોટી થાય
, એ તો વગ્નના પરણી મુક્યાં, હવે લાંબુ ન કરો. ઝડ

કરો, જુઓને ! છોકરાઓ ઉઘી ભય છે. વઘેરે ચપ્પો બેસી
ગોર ભાષાને ઉતાવળથી ઉતેજન આપતા હતા. એક બાબુ
ગોરભાષા ! કન્યા પધરાવો, એમ જુઓ મારતા હતા. પરંતુ
કન્યાની આંખોમાં નિદ્રાદેવી પ્રસરી રહ્યા હતાં આ જનાવ
જોઇ કન્યા ભયલીલ થઇ જુમેજુમ પાડી રહારોજ કરી
સુડી હાલી. ખરેખર ! આ જનાવ વરકન્યાનાં માબાપ પણ
ચોક્કસ કહી ન શકાથી રડી પડ્યાં એટલે જ્ઞાનસુન્ધ વર
શાભાએ પણ મોટી પોક સુડી ફજવારમાં જ્ઞાનંદ અને ગીત
મંગળને ઠેકાણે આવો રહારોજનો અખાડો ભાગ્યો. બહાસા
વાંચક ! આપ વિચાર કરો કે બાળલગ્નમાં વરકન્યા પરસ્પ-
રની ફરજો (ધર્મ) ને સમજી શકે છે ? કદીજ નહિ. જ્યારે
વરકન્યા એકબીજાના પ્રેમ બાબુતાજ નથી ત્યારે પછી તે
પ્રમાણે વર્તવાની વાતજ શી. પિછાર છે એવા આંધળા
માબાપોને કે જંગ્ગો પોતાના ક્ષણિક સુખના લક્ષ્યવાને હીમ
પોતાનાં પ્યારા ભવ્યા (બાળકો) ના જીવનને જોખમમાં
નાખી જીંદગીભરતું દુઃખ ખસીલી આપે છે. બીજો ચિંતાર
છે તે અત્રે જજ્ઞાવી શકતો નથી પણ આપને મોટી મિત્ર
મારફતના અંકોમાં વાંચવાનું મળી જશે. અરતુ.

સપ્તપદિ, પ્રકરણ ૭ મું.

આપણા હિન્દુ સમાજમાં લગ્નનો ખરો હેતુ સપ્તપદિ
માં સમાયેલો છે. સપ્તપદિ એટલે સાથું લગ્ન, સપ્તપદિ

એટલે સાત પ્રતિજ્ઞાઓ, હવે આપણે આધુનિક દ્રષ્ટિએ વિચારીશું તો આપણા પુરોહિતો (ગોરબાપા) ચાહુ જમાનામાં હમ્મ કેવી રીતે કરે છે તે શું આપ નથી જાણતા ? વધારે શું ! વેચન કરવાની જરૂર છે ? છતાં પણ ઇસારો કરવાની જરૂર છે આપણા પુરોહિત સપ્તપદિ માટે શું બોલે છે તે મારા અનુભવથી જણાવું છું; તે તમાપણ જાણતાંજ હશે. જ્યારે હવેનમાં આપણા પુરોહિત (ગોરબાપા) સપ્તપદિની પૂજા કરાવે છે ત્યારે આપણા પુરોહિત કહે છે કે જાઇઓ !.....અહીં સતપતિના સાત આપો.... આ પ્રમાણે આપણા ગોરબાપાઓ બોલી આપણી પાસે સાત સોપારી સાત બે આની વગેરે પડાવે છે. ત્યારે એક વાર માન મનની શંકા દૂર કરવા આપણા ગોરબાપાને પુછ્યું કે ' સતપતિના સાત શું ? ' ત્યારે ગોરબાપા કહે કે સાત બે આની, સાત સોપારી બેઇશે ત્યારે પુણ્ય થશે, આ પ્રમાણે મને તો સમજાવી ગોરબાપા સપ્તપદિને બદલે સાત પતિતું સમજાવે બોલે ! આ થોડી ઘણી અધોમતિ થક છે. વિચારો ? જાઇઓ વિચારો ?? આપણી સમાજની કેવી દશા આજી ? અફસોસ ! હવે જેવા પ્રસંગે આપણે આપણું જ્ઞાન કેટલી હદ સુધી લુટી ગયા છીએ તે જત્યારે કેાણ નથી જાણતું ? આ સપ્તપદિનો હેતુ ને શિદ્ધ કરવાને માટે આપણી ક્ષતિમાં સપ્તપદિનો ખરો અર્થ જાણવો જોઈ

સાચું લગ્ન દ્રઢતાથી વર કન્યા સમયે તો આપણી સમાજ
જે ફારગની (છુટ છેડા) થાય છે તે સાચ નહિ.

આજ આપણી જાતિમાં આ સમીતો આપણા ગૌર
બાપા જે સર્વજન્યે તો શું ખોટું ? જરૂર ! ખરૂં પુછે તો
આપણા ગૌરબાપા સમપદિના *લોકો આવડના હશે કે કેમ?
તે હજાર જાણે કે છતાં પણ એક બે ગૌરબાપાને તે પ્રમાણ
પુછયું તારે જવાબમાં ધબકકોજ અપતપદિની સાત પ્રતિજ્ઞા
ને *ક ? આપણે શાશ્વતકર્મા વિચાર કરવાની જરૂર છે
તે આ નવા સાત *લોક પ્રતિજ્ઞાના.

અનિશી ઉત્તરમાં ચોખા—અંગરની સાત ઢગલીઓ
કરી પછી કંદાના જમણા પગના અંગુઠાને ચોખાની ઢગલી
પાં નાખી નાચના એક એક મંત્ર વડે એક એક ઢગલીને
પરે રપડા કરાવેલા. આ જાતે મંત્રો વરકન્યાની પરસ્પરના
પ્રતિજ્ઞાના છે મારે ને અર્થ સહ અત્રે આપવામાં આવે છે.

મુખદુઃસ્વાનિ સર્વાણિ ત્વયાસદ્, વિમંજ્યવે ॥

યત્રન્વં તદદં તત્ર પ્રથમેસાઽબ્રવીદિદમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ:—પ્રથમ પત્રલે કન્યા પ્રતિજ્ઞા કરે છે. સઘળાં
સુંખ તંયા દુઃખો તમારી સાથે લોગવીશ. અને કન્યા તમે
રહેશે ત્યારે હું રહીશ (જે પ્રમાણે) વરની પણ પ્રતિજ્ઞા
માની લેવી.)

કુટુમ્બં રક્ષયિષ્યામિ આવૃદ્ધઃ કાંલકાદિકમ્ ॥

અર્થ નર્મનિવ સંતુષ્ટા દ્વિતીયે સાઽવ્રતોદિદમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ:—દુરુચી આરંભી જાળક સુધીના કુટુમ્બને હું રક્ષણ કરીશ. અને જાંઘ વસ્તુ હશે ત્યાં નહિ હોય તો પણ સંતોષ રાખીશ. બીજે પગલે વરકન્યા પ્રતિજ્ઞા કરે છે.

અર્થ ભક્તિ રતા નિત્યં સદૈવ પ્રિયભાષિની ॥

અર્થ યામિ પદં ચૈવ તૃતીયે સાઽવ્રતોદિદમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ:—ત્રીજે પગલે કન્યા પ્રતિજ્ઞા કરે છે “નિરંતર હું” નવાનિની એવા કરીશ અને પ્રિય બોલીશ.

અર્થ આર્ત્તા ભવિષ્યામિ મુગ્ધ દુઃસ્વ વિભાગિની ॥

તથાજ્ઞાં પાર્થાયિષ્યામિ કન્યાતૃત્ય પદેઽવ્રતીત્ ॥ ૪ ॥

અર્થ:—ચોથે પગલે કન્યા પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે આપના દુઃખમાં હું મી અને સુખ દુઃખની માગિયણ થાશ તથા આપની આજ્ઞા ઓળીશ.

ક્રતુ કાલે શુચિ સ્નાતા ક્રીડિષ્યામિ સ્વયામહા ॥

નાદં પરનરં યાયાં કન્યા પંચપદેઽવ્રતીત્ ॥ ૫ ॥

અર્થ:—રૂઠકાળના ચોથા દિવસ પછી રનાનથી પાવન થઈને, તનારી સાથે હું ક્રીડા કરીશ અને કદાપિ પણ પર પુરુષની ઇચ્છા નહીં કરું. આ પ્રમાણે પાંચમે પગલે પ્રતિજ્ઞા કરે છે.

इहाय सालीनौ विष्णुर्नचत्वां वञ्चिता स्म्यहम् ॥

उभयोः प्रीतिरत्यन्ता कन्या पठे पदेज्ज्वरीत् ॥ ६ ॥

અર્થ:-છઠ્ઠે પગલે બન્ને પ્રતિજ્ઞા કરે છે. આ કરવામાં આવેલી આપણી બન્નેની પ્રતિજ્ઞાઓ માટે સર્વવ્યાપક પરમેશ્વર સાક્ષી છે. નિરંતર પ્રીતિ વધારીશ અને હું તમને કોઈ દિવસ પછુ છેતરીશ નહીં.

होम यज्ञादि कार्येषु भवामिव सहायिमी ॥

धर्मार्थं कामं कार्येषु कन्या सप्तपदेज्જ्वરીत् ॥ ૭ ॥

અર્થ:-જે વડે ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણે પુર-પાર્થો સિદ્ધ થાય છે, એવા હોમ યજ્ઞાદિ કાર્યોમાં હું સહાય કરીશ. આ પ્રમાણેની પ્રતિજ્ઞા સાતમે પગલે કરાય છે.

આ સાતે પ્રતિજ્ઞાઓ દરેક આ પુરુષોને પાળવાની છે. જે એનો ભંગ કરે છે તે ચમત્કાકમાં શિક્ષાને પાત્ર થાય છે.

મુજ બંધુઓ ! આપ યુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી વિચારી જોશો તો જણાયે કે અપુના કન્યા કે વર આ કરારોમાંની એકપણ વાત સમજી શકે છે ખરાં કે ?

વર કન્યા કંસાર જમે. પ્રકરણ ૮ મું

પ્રિયવાંચક ! અમારા વિચારો કલ્પ લગ્ન વિધિમાં લખવાને રહી બાક છે. છતાં અમારી ઉમેદ પુરી કરવા જઈએ છીએ તો પુસ્તક ની ક્રીમત વધારે થાય એટલુંજ

નહિ પણ અમારી પાસે નાણાનું સાધન નહિ હોવાથી અમે કુકે હેવાલથી જણાવીએ છીએ, મુશ્કેલ મુશ્કેલ હશે તો આ નાનકડું પુસ્તક જલદી ઉઠાવ થઈ જશે તો અમે બીજી આવૃત્તિ મુદ્રા વધારા સાથે પ્રકટ કરીશું. તેમાં ગીતનો પણ સંપ્રદ કરવાનો વિચાર છે.

વર કન્યા કંસાર જમે એ શું? આ સવાલ કેટલો ઉપયોગી છે. તેનો આપણે વિચાર કરીએ. આ દેખાવ સર્વ સમજા પુરોહિત હસ્તકે થાય છે. કન્યાની માતા ચારવાર આખીમાં કંસાર પીરસે છે. પછી વર-વધુને પર-રપર ખવરાવવાની વિધિ આપણા ગોરખાપા! હાથવિનોદથી કરે છે. અરે કિ કિયાવાડ તરફ જ્યારે ગોરખાપા જોવા તો ઘાટો કહાડે કે ‘નાના નાના’ હોકરા નિંદ્રાવશ હોય અરે મોટાજન નિંદ્રાવશ હોય તો હબકી જાય છે. પરંતુ આપણા શાસ્ત્રો પ્રમાણે નિચે મુજબ શ્લોક:-

પ્રાણેસ્તે પ્રાણાન્સંદ ધામિ, અસ્થિ મિસ્તે શ્વસ્થિનિ સંદ ધામિ ॥
માંસેસ્તે માંસાનિ સંદ ધામિ, ત્વચા તે ત્વંચ સંદ ધામિ ॥

એક એક પદ બોલી ચાર આસમાં સંપૂર્ણ વિધિ સમજાવે છે.

અર્થ:-વર કહે છે મારા પ્રાણની સાથે તારા પ્રાણને ધારણ કરું છું. મારા હાડકાં સાથે તારા હાડકાંને જોડું છું, મારા માંસની સાથે તારા માંસને ધારણ કરું છું, મારી ચામડી સાથે તારી ચામડીને જોડું છું.

આ પ્રમાણે વર ચાર વાર કન્યાને જમાડે છે.

મદીય ચિતાનુગતં ચચિતં સદા મદાજ્ઞા પરિપાલનંચ ॥
પતિવ્રતા પરંપરાયણા ત્વં કુર્યા સ્સદા સર્વમિદં પ્રયત્નમ ॥

અર્થ:—મારા અંતઃકરણને અનુસરતું ચિંતા અને હિંમેશાં મારી આજ્ઞા પ્રમાણેનું વર્તન તથા પતિવ્રત ધર્મમાં પ્રીતિવાળી થવામાં હિંમેશાં તમે પ્રયત્ન કરજો.

ઉપર પ્રમાણે વર-કન્યા એક બીજાને જમાડીને જમવાથી પ્રત્યેકના હૃદય મંદીરમાં પવિત્ર આવનાનાં બીજ રેપાય છે. આ વિધિ પુરાહિતાદિ સમક્ષ આ વર કન્યાઓ સંબંધ થાય છે. કે જે કદી પણ તોડી શકાય નહિ તેવું મજબુત છે. પરંતુ આધુનિક સમયમાં ઉલટું ચાલી રહેલ છે. આ વિષયમાં ખરો હંતુ કોઇ તરફથી વર કન્યાને સમજાવવામાં આવતો નથી જેથી કંડીને ઉલટું બની રહ્યું છે.

પ્રિય વાંચક! આપણી જ્ઞાતિમાં જન્મ અને તેમ આવા ઉન્નત 'સાહિત્ય'નો પ્રચાર કરવા તારી ફરજ બજાવ. જેથી હરી બવિધ્યની પ્રજા આદર્શમય અને અને અપેક્ષે જન-ગમાજમાં ઉચ્ચ સ્થાન મેળવી શકીએ એટલુંજ નહિ પણ આપણી પ્રજા બાહોશ તેમજ શૈર્યવાળી બને એવાજ વિનુથી આવા 'સાહિત્ય'ને ઉત્તેજન આપે. અસ્તુ.

શી મોચી જ્ઞાતિ સાહિત્ય લાભાર્થે પ્રગટ થતું

“મોચી મિત્ર”

૧૨ અમાસને પુર્ણિમાએ નિયમિતપણે પ્રગટ થય છે.

“મોચી મિત્ર” માસિક પત્ર આજ એ વર્ષથી આપણી જ્ઞાતિમાં નિરુપજી, અગ્નિના નિઃપક્ષપાતપણાથી જ્ઞાતિ એવા બળથી ચલે છે. તેમજ આપણી સમસ્ત દેશમાં અજ્ઞાનને ભોગવતું ધેરધેર તાલ સમાચાર પર્લોઆડનાર કદ્દમ એક “મોચી મિત્ર”જ છે. ગુજરાત, કાઠીયાવાડ, કચ્છ દાક્ષિણ, સીંધ અને સુરત હલ્લો વગેરે જ્યાં જ્યાં આપણી દેશ ગુજરાતી ભાષા બદનાર હોય ત્યાં દરેક જગ્યાએ પહોંચી વળે છે. તેમજ આ “મોચી મિત્ર” આપણી જ્ઞાતિ પોતાનુંજ પત્ર બને આપણી જ્ઞાતિના દેશસંપ્રેક્ષા સજ્જ બંધુઓ! જ્ઞાતિ ઉન્નતના લેખો, આર્થિક, સામાજિક અને ધાર્મિક તેમજ સમાચારો લખી મોકલો એજ જ્ઞાતિ સેવાની પવિત્ર ફરજ છે. તમે “મોચી મિત્ર”ના આજેજ પ્રાદેશ થાય તેમજ સહાયક થવા બહામણ કરો.

“મોચી મિત્ર” પત્રનું વર્ષિક લવાજમ

પ્રાદેશ વર્ગ તરીકે રૂ. ૨-૦-૦

કિન્દ મહાર શીર્ષિક પંચ

વધુ લવાજમ પોતાની જગ્યાના સાર.

“મોચી મિત્ર”

આગાતળાવરાત્ર:—સુરત.

છપાઈ છે! જલદી નામ નોંધાવો- છપાઈ છે!

બાળ લગ્નની કહાણી

—: અને :—

કન્યા વિક્રયની કુરતા.

એક જામાણક બનેલો કીસ્સો, અનુભવી ચિતારનો
તાદ્રશ શબ્દ રેખાચિત્ર, હૃદયને હચમચાવી
મૂકે એવો નિર્લેપ નમુનો જરૂર વાંચો!
વિચારો! તમારી ફરજ બજાવો! તેમજ
આ નાનકડા પુસ્તકની કીમત ફક્ત
બે આના રાખી છે. માટે જાણેજ
તમારું નામ નીચે મૂજબ નોંધાવો.

“ મોચી મિત્ર ”

બાબાતંગીવરેહ, —મુસ્ત.

અમલ-અપાડીઆ મુદતના પર આવેલા પી ન્યુ “મમાચાર”

પ્રેમમાં અનુભવના રામભાઈ નાવર પ્રકાશક માટે પાળી.

